

Людмила РУСАЛКІНА,

доцент кафедри іноземних мов,
Одеський національний медичний університет, м. Одеса

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті розглянуті виявлені автором педагогічні умови професійної англomовної підготовки майбутніх лікарів у медичному університеті, які забезпечують ефективне оволодіння студентами-медиками англійською мовою для здійснення професійних завдань.

Вивчення сучасних педагогічних досліджень показало, що теоретичні питання формування професійно зорієнтованої англomовної готовності студентів в медичному ЗВО недостатньо відображені в науковій літературі. У зв'язку з цим автором статті було поставлено завдання виявити і обґрунтувати педагогічні умови професійної англomовної підготовки майбутніх лікарів і сприяти активному застосуванню отриманих знань у подальшій професійній діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, англomовна підготовка, майбутні лікарі.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Теоретико-практичні пошуки ефективних засобів підготовки майбутніх лікарів у медичному ЗВО зумовлюють нагальну потребу у визначенні та обґрунтуванні педагогічних умов, що сприяють ефективності навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Зазначимо, що іншомовну професійно-мовленнєву діяльність майбутніх лікарів досліджувала низка вчених у таких напрямках: проблеми професійно-комунікативної і мовленнєвої підготовки (Л. Богданова, М. Лісовий, Н. Литвиненко, І. Мельничук, С. Поплавська та ін.); інтегрований підхід у підготовці майбутніх лікарів забезпечували (Л. Максимчук, О. Проніна та ін.); навчання іншомовного професійно зорієнтованого ділового мовлення в медичній галузі (Г. Архіпова, Т. Баєва, Л. Гаспарян, М. Грязнова, К. Єфремова, О. Іскандарова, Д. Чемберс, Г. Даль Альби та ін.); проблема формування лексичної компетентності

(Л. Бірецька, О. Петрашук); розвиток уміння писемного мовлення (Л. Лимар).

Метою статті є визначення педагогічних умов ефективного формування англomовної професійної підготовленості у майбутніх лікарів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність експериментальної методики значною мірою залежить від того, наскільки доречно визначено педагогічні умови її реалізації. Таким чином, було поставлено за мету до початку експериментального навчання визначити педагогічні умови англomовної професійної підготовки майбутніх лікарів.

Поняття “умова” трактують, з одного боку, як “обставину, від якої щонебудь залежить (в нашому випадку – ефективність англomовної підготовки), і, з іншого, як обстановку, в якій щось відбувається, здійснюється” [1, с. 839].

Як філософська категорія “умова” виражає відношення предмета до оточуючих його явищ, без яких він не може існувати. Сам предмет виступає як щось зумовлене, а умова – як зовнішнє щодо предмета різноманіття об’єктивного світу [2, с. 677]. Педагогічні умови спеціально створюються, моделюються педагогом з метою впливу на перебіг процесу.

Психолого-педагогічна література містить значну кількість визначень феномена “педагогічні умови”. У психології під педагогічною умовою розуміють “певну обставину або обстановку, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування і розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості” [3; с. 97]. Науковці (А. Алексюк, П. Підкасистий) під педагогічними умовами розуміють чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на: а) зовнішні: позитивні відносини викладача і студентів; об’єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо; б) внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров’я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) [4].

П. Підкасистий розмежовує педагогічні умови на необхідні і достатні [5, с. 84]. Необхідні умови – внутрішня об’єктивна закономірність виникнення, існування і результативності розвитку тих, хто навчається. Достатні умови – ті,

що пов'язані з причинами і підставами розвитку. Відсутність необхідних і достатніх умов призводить до уповільнення розвитку особистості студентів. Слушним є погляд В. Андреева, який вважає, що педагогічні умови – це “результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей” [6, с. 124]. Інший бік цієї проблеми висвітлює Н. Боритко, який під педагогічними умовами розуміє зовнішні обставини, що істотно впливають на перебіг педагогічного процесу, в тій чи тій мірі свідомо сконструйовані педагогом, закономірно передбачають, але не гарантують певний результат [7, с. 46]. І. Шешнева визначає педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів і обставин, спрямованих на вирішення поставлених завдань” [8, с. 9].

На думку О. Братанич, педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [9]. О. Назола тлумачить це поняття як “сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які позитивно впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу” [10]. Відзначимо, що наведені авторами визначення не виключають одне одного, а лише взаємодоповнюють і відображають різні позиції щодо цієї проблеми. Узагальнюючи погляди дослідників, доходимо висновку про те, що педагогічні умови є сукупністю цілеспрямовано створених і реалізованих в освітньому середовищі заходів, які забезпечують вирішення певного педагогічного завдання і сприяють підвищенню ефективності педагогічного процесу.

Отже, під *педагогічними умовами* англomовної професійної підготовки майбутніх лікарів будемо розуміти сукупність обставин, у яких проводиться навчання майбутніх лікарів, реалізується певний зміст освіти, і комплекс заходів, які сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу студентів-медиків, активізують потреби й інтереси майбутніх фахівців медичної галузі в оволодінні іноземною мовою, впливають на розвиток

професійних та особистісних якостей студентів-майбутніх лікарів.

Логіка започаткованого дослідження зумовила визначення таких педагогічних умов ефективної реалізації навчально-виховного процесу англомовної професійної підготовки майбутніх лікарів, як-от:

інтеграція фахових та лінгвістичних (іншомовної спрямованості) дисциплін в освітньому процесі медичного ЗВО;

мотиваційна налаштованість та усвідомлення необхідності майбутніми лікарями щодо вивчення іноземної мови для подальшого професійного спілкування;

створення розвивального іншомовного середовища професійного спрямування в медичному закладі вищої освіти;

занурення майбутніх лікарів в активну іншомовну діяльність професійної спрямованості.

Зупинимося на обґрунтуванні доцільності визначених педагогічних умов в аспекті започаткованого дослідження. Перш ніж розглядати педагогічні умови стосовно започаткованого дослідження, необхідно: 1) виявити чинники, що впливають на підвищення ефективності іншомовної підготовки; 2) вибрати оптимальний варіант вдосконалення іншомовної підготовки; 3) виходити з розуміння того, що окремі, випадково обрані педагогічні умови не можуть вплинути на ефективність іншомовної підготовки, необхідним є комплекс педагогічних умов, що враховує оптимізацію цього процесу в медичному виші. Аналіз наукової літератури засвідчив, що чинники поділяються на зовнішні і внутрішні (зовнішні впливають ззовні; внутрішні – це настанови, потреби, інтереси студента); об'єктивні і суб'єктивні (об'єктивні – залежить від волі конкретних студентів; суб'єктивні – породжуються волею та ініціативою певних студентів); цілеспрямовані і стихійні (цілеспрямовані впливають на студента, враховуючи реальний рівень його розвитку; стихійні – не піддаються програмуванню, не “вписуються” в педагогічно доцільну логіку дій, змінюють напрям саморозвитку майбутнього фахівця). Н. Гальськова і Н. Гез поділяють сукупність чинників, що визначають систему іншомовної освіти, на такі групи:

1) соціально-економічні та політичні чинники (соціальна потреба в іноземній мові – засобі спілкування; можливість реального використання мови; традиції у вивченні та виборі мови; фінансова база системи); 2) соціально-педагогічні чинники (державна політика у сфері мовної освіти і місце мови в освітній системі; наявність кваліфікованих педагогічних кадрів, матеріально-технічне оснащення освітньої галузі); 3) соціокультурні чинники (відмінність або спільність культур; ставлення до народу-носія мови, культури, суспільства; система соціальних цінностей, прийнята в суспільстві); 4) методичні чинники (рівень розвитку методичної науки і суміжних з нею наук; методична концепція/підхід; цілі, зміст, принципи навчання, зафіксовані у програмах); 5) індивідуальні чинники (індивідуальні та соціальні особливості студента і викладача, їхня позиція як суб'єктів навчального процесу, соціальна і культурна орієнтація, рівень загального розвитку, мотивація у вивченні/викладанні мови) [12, с. 34].

Відзначимо, що такий поділ чинників є умовним. Слушною, на наш погляд, є позиція І. Підласого, який виокремив “чотири генеральних чинники, що визначають у комплексі формування продуктів дидактичного процесу”:

- 1) навчальний матеріал;
- 2) організаційно-педагогічний вплив;
- 3) здатність до навчання студентів;
- 4) час [11, с. 253].

Базовий чинник “навчальний матеріал” містить два комплексних (об'єктивна інформація, дидактична обробка), шість загальних (зміст, кількість, якість, форма, структура, спосіб викладу) і понад п'ятдесят причин загального характеру. Чинник “організаційно-педагогічний вплив” характеризує діяльність педагога, якісні рівні організації навчального процесу, умови навчального педагогічної праці. На думку вченого, сюди належать: методи викладання і навчання, організаційні форми, навчальні ситуації, працездатність педагога, працездатність студентів, контроль і перевірка результатів роботи, тип і структура навчального заняття, практичне застосування набутих знань і вмінь, застосування засобів навчання, обладнання навчального процесу, умови навчання. Третій важливий чинник –

“здатність до навчання студентів” – це придатність до навчання і можливість досягнення студентами запланованих результатів у встановлений час. Цей чинник містить рівень загальної підготовки студентів, здатності до оволодіння навчальним матеріалом, загальні здібності до навчально-пізнавальної діяльності, загальні характеристики уваги, особливості мислення під час вивчення конкретного навчального предмета, психологічна настанова на свідоме і міцне засвоєння навчального матеріалу, мотивація навчання тощо. В четвертому базовому чиннику – “час” – виокремлюють витрати часу безпосередньо на заняття і витрати часу на самопідготовку [11].

Відзначимо, що наведена класифікація не позбавлена певних недоліків. Так, чинники “працездатність студентів” і “здатність до оволодіння навчальним матеріалом і до навчально-пізнавальної діяльності”, досить тісно взаємопов'язані, входять одночасно до складу двох базових чинників, натомість чинник взаємодії викладача і студентів, який, на нашу думку, має великий вплив на успішність навчання, не виокремлено взагалі. Вчені (В. Ільїна, Г. Подчалімова, Т. Шамова) вважають, що слід виокремити такі чинники: соціально-педагогічні, науково-теоретичні, особистісні, професійно-компетентнісні [13, с. 294]. На думку зазначених вчених, група соціально-педагогічних чинників об'єднує: докорінні перетворення у провідних сферах життя нашої країни, стратегію модернізації української освіти; група науково-теоретичних чинників – сучасні досягнення науки про освіту, в тому числі професійну, новітні дані щодо структури освітнього процесу у виші, результати наукових досліджень у професійній діяльності фахівця; група професійно-компетентнісних чинників представлена: професійною культурою фахівця, професійними цілями і завданнями, змістом і структурою професійної діяльності, професійними вимогами до особистості фахівця, вимогами до форм, методів і засобів професійної діяльності, до її результатів; група особистісних чинників об'єднує: усвідомлені особистістю потреби в освіті, професійно-особистісному саморозвитку, мотивацію до професійної та освітньої діяльності.

Ґрунтуючись на класифікації вчених (В. Ільїна, Г. Підчалімова, Т. Шамова) [13, с. 294], чинниками, що впливають на процес іншомовної підготовки в медичному ЗВО, на наш погляд, є: сучасні досягнення науки, новітні дані і результати наукових досліджень у професійній діяльності фахівця, зміст і структура професійної діяльності майбутнього фахівця, індивідуальні, вікові, освітні та пізнавальні потреби медиків. Аналіз і узагальнення думок цих учених визначили необхідність обґрунтування таких педагогічних умов, як-от: 1) інтеграція фахових та лінгвістичних дисциплін іншомовної спрямованості в освітньому процесі медичного ЗВО; 2) мотиваційна налаштованість та усвідомлення необхідності майбутніми лікарями вивчення іноземної мови для подальшого спілкування; 3) створення розвивального іншомовного середовища професійної орієнтації в медичному закладі вищої освіти.

З огляду на вищезазначене відзначимо, що окреслені педагогічні умови реалізуються в комплексі, але на кожному окремому етапі превалює певна педагогічна умова в залежності від створеного навчально-експериментального контексту.

В процесі експериментальної роботи оцінка ефективності розробленої методики навчання англійської мови із застосуванням зазначених педагогічних умов здійснювалась із зіставленням результатів констатувального і формуального експериментів. Результати статистичної обробки даних експерименту свідчать про ефективність розробленої технології професійно зорієнтованого навчання англійської мови, створеного у відповідності з виявленими педагогічними умовами формування англійської професійної підготовки в медичному виші.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо у практичній реалізації зазначених педагогічних умов з метою покращення рівня англійської професійної підготовки майбутніх лікарів в умовах медичних ЗВО.

Список використаної літератури

1. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка / 4-е изд., дополненное. М. : Азбуковник, 1999. 994 с.
2. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова 6-е изд., перераб. и доп. М. : Политиздат, 1991. 560 с.
3. Краткий психологический словарь / сост. Л. А. Карпенко ; под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. Ростов н/Д. : Феникс, 1998. 512 с.
4. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / А. М. Алексюк та ін.. – К. : ІСДО, 1993. 336 с.
5. Педагогіка / под ред. П. И. Пидкасистого. М. : Педагогическое общество России, 2001. 640 с.
6. Андреев В. И. Педагогіка : учебный курс для творческого. Казань : Центр инновационных технологий, 2000. 608 с.
7. Борытко Н.М. Профессиональное воспитание студентов вуза: учебн. - методич. пособие. Волгоград : ВГИПК РО, 2004. 120 с.
8. Шешнева, И. В. Система развития речевой культуры у студентов медицинского вуза : автореф. дис. ... канд. пед. Саратов, 2003. 25 с.
9. Братанич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. / Криворізьк. Держ. пед. ун-т. Кривий Ріг, 2001. 238 с.
10. Назола О. В. Педагогічні умови підвищення якості навчання іноземних мов курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. акад. Держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. Хм., 2005. – 20 с.
11. Подласый И. П. Педагогіка : учебник для студентов высших педагогических учебных заведений. М. : ВЛАДОС, 1996. 613 с.
12. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика. М. : Академия, 2004. 336 с.
13. Педагогіка профессионального образования : учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / Е. П. Белозерцев, А. Д. Гонеев, А. Г. Пашков и др. ; под ред. В. А. Сластенина. М. : Академия, 2004. 368 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Богуш А. М.

Русалкина Л. Г. Педагогические условия англоязычной профессиональной подготовки будущих врачей

В статье рассмотрены выявленные автором педагогические условия профессиональной англоязычной подготовки будущих врачей в медицинском университете, которые обеспечивают эффективное овладение студентами-медиками английским языком для осуществления профессиональных задач.

Изучение современных педагогических исследований показало, что теоретические вопросы формирования профессионально ориентированной англоязычной готовности студентов в медицинском вузе недостаточно отражены в научной литературе. В этой связи автором статьи была поставлена задача выявить и обосновать педагогические условия

профессиональной англоязычной подготовки будущих врачей и способствовать активному применению полученных знаний в дальнейшей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: педагогические условия, англоязычная подготовка, будущие врачи.

Rusalkina L. Pedagogical Conditions of English-Language Professional Training of Future Doctors

Theoretical and practical search for effective means of preparing future physicians in the higher medical school requires an urgent need to identify and substantiate pedagogical conditions that contribute to the effectiveness of the educational process.

The logic of the initiated research has led to the definition of the pedagogical conditions for the effective implementation of the educational process of English-language vocational training of future physicians, such as:

integration of professional and linguistic (foreign language oriented) disciplines in the educational process of medical higher school;

motivational mood and awareness of the need for future doctors to learn English for further professional communication;

creation of a developing foreign-language environment of professional orientation in a medical institution of higher education;

immersion of future doctors in active foreign language activities of professional orientation.

Let us dwell on the justification of the expediency of certain pedagogical conditions in the aspect of the initiated research. Before considering the pedagogical conditions for the initiated study, it is necessary: 1) to identify the factors that influence the increase of the efficiency of foreign language training; 2) to choose the optimal variant of improvement of foreign language training; 3) understanding that some separate, randomly chosen pedagogical conditions can not influence the effectiveness of foreign language training; only a set of pedagogical conditions is necessary, which takes into account the optimization of this process in the medical higher school. Analysis of scientific literature has shown that the factors are divided into external and internal; objective and subjective; purposeful and spontaneous.

We support the scientific opinion of I. Podlasyi who isolated “four general factors determining in the complex of the formation of products of the didactic process”: 1) educational material; 2) organizational and pedagogical influence; 3) the students’ ability to study; 4) time. But it should be mentioned that such a division of factors is relative.

In the process of experimental work, an assessment of the effectiveness of the developed method of teaching English, using the pedagogical conditions, was carried out by comparing the results of the recording and forming experiments. The results of the statistical processing of the experimental data indicate the effectiveness of the developed professionally oriented English language learning technology, created in accordance with the identified pedagogical conditions for the formation of English-language training in higher medical school.

Prospects for the further research are seen in the practical implementation of the pedagogical conditions in order to improve the level of English language training of future physicians in higher medical school.

Key words: *pedagogical conditions, English language training, future doctors.*